

Бојан Н. Влашки, виши асистент
Универзитет у Бањој Луци
Правни факултет у Бањој Луци
b.vlaski@pravobl.org

ОБЛИЦИ И МОДЕЛИ ЗАШТИТЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

Сажетак: Предстојећи рад разматра основне облике и modele заштите конкуренције са ујоредно-јравног сјановишја. На самом јочейку овог рада одређује се јојам заштитије конкуренције, а конкуренција се јосмајра са различитих асјекајта, све у циљу дефинисања њене суштинине и одређивања њеног друшјивеног значаја. Зајим ће бијти ријечи о каракјерисјичним облицима заштитије конкуренције, који ће у овом раду бијти зрујисани јод ојције катјегорије нејосредне и јосредне заштитије конкуренције. Оба ова облика обезбјеђују заштитију конкуренције кроз различитије јравом регулисане јроцедуре, од којих ће нарочитија јажња бијти јосвећена јрисјуйима заштитије конкуренције јрисуйним у комјаративном јраву. Након јога, биће извршен крајак увид у најзначајније ујореднојравне modele заштитије конкуренције, њихову исјоријску женеу, ије јриказане основне каракјерисјичке ових modele. Као исход јредузејог исјраживања у закључним разматрањима ће бијти исјакнути елементији модела заштитије конкуренције јримјењивог у јравним сисјемима држава насјалих на јросјору бивше Југославије.

Кључне речи: заштитија конкуренције; нејосредна и јосредна заштитија конкуренције; амерички модел заштитије конкуренције; евројски модел заштитије конкуренције.

1. УВОД

Економски односи у XXI вијеку, готово без изузетка почивају на концепту тржишне привреде. Без обзира на међусобне разлике, државе савременог свијета су се листом определијиле за тржишну привреду као темељ њиховог развоја. С тим у вези се као један од примарних задатака регулатора

економских процеса (држава и међудржавних асоцијација) издваја подстицање и очување одговарајућег степена конкуренције на тржишту. С обзиром да конкуренција подразумијева стално такмичење, па и сукобљавање тржишних актера, неопходно је изградити адекватна правила игре, како би одвијање тржишне утакмице остало у друштвено прихватљивим оквирима. Тако се као најважније средство заштите конкуренције јављају различите правно регулисане процедуре, које се манифестују кроз неколико облика. Данас је мало држава чији правни системи не садрже посебне регуле о заштити конкуренције, а право конкуренције се непрестано надограђује и усавршава. Стога се у овом раду настоје идентификовати облици и модели заштите конкуренције који су заступљени у упоредном праву.

2. ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ ЗАШТИТЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Термин конкуренција има више значења и може се довести у везу како са различитим друштвеним дјелатностима, тако и са одређеним процесима у природи. Израз конкуренција (лат. *concurrentia* – супарништво, такмичење, надметање)¹ постављен у контекст тржишних привредних односа, представља „систем у коме сваки привредни субјект наступа на тржишту својом привредном иницијативом, тако да међу њима настаје привредно такмичење“². Иако се ради о економској категорији, конкуренција је проучавана не само у оквирима економске теорије, него и од стране посленика правних, те политичких наука.

Појам конкуренције на релевантном тржишту се може одредити као процес надметања привредних субјеката³, при чему сваки од тих субјеката настоји да купцима понуди робу по цијени, количини и квалитету који ће му омогућити да присвоји максималан економски профит. Усљед таквих међусобних односа, привредни субјекти су изложени притиску за сталним усавршавањем и унапрјеђењем ефикасности. Дјеловање конкурентског притиска, доприноси стварању услова за економску ефикасност појединачних привредних субјеката, али и привреде као цјелине, чиме се позитивно дјелује на привредни раст и друштвено благостање. Међутим, конкурентски притисак може да доведе и до нежељених ефеката. Наиме, поједини привредни субјекти настоје да умање дјеловање конкурентског притиска, предузимајући одређене активности усмјерене против одвијања конкуренције на тржишту,

¹ *Економски лексикон*, Савремена администрација, Београд 1975, 594.

² *Правна енциклопедија*, I, Савремена администрација, Београд 1985, 649.

³ Под привредним субјектима у овом раду подразумијевамо произвођаче добара, пружаоце услуга, дистрибутере, те друге субјекте који се јављају на страни понуде робе/услуга.

било да је ограничавају, нарушавају или у потпуности спрјечавају⁴. Постојање приказаних амбивалентних мотива понашања привредних субјеката под дејством конкурентског притиска захтјева развијање адекватних механизма заштите конкуренције, у циљу афирмисања њених позитивних ефеката и сузбијања могућих негативних посљедица.

Савремена друштва, односно државе познају различите методе и облике регулације понашања привредних субјеката, који обухватају широк спектар норми, стандарда и правила понашања, формалних и неформалних, међу којима се издвајају јавноправне и приватноправне норме, ванправна правила професионалних организација и удружења, те привредна пракса⁵. Укупност прописа, мјера и других активности државе (али и одређених облика повезивања држава) које се усвајају и предузимају ради заштите конкуренције означавају се појмом – политика заштите конкуренције. Без обзира на плуралитет метода и облика регулације, право остаје основни инструмент регулације тржишних привреда и примарно средство заштите конкуренције. Непостојање одговарајућег правног оквира или изостанак његове досљедне реализације у пракси, повећавају опасност од повреда конкуренције и штетних посљедица по одвијање економског живота. О томе свједочи глобална економска криза која је ескалирала 2008. године, а чији се коријени могу наћи у неадекватном регулаторном оквиру и изигравању прописа о финансијским тржиштима. Као резултат свијести о потреби одговарајућег правног оквира за одвијање конкуренције на тржишту, више од сто држава је изградило капацитете својих правних система за заштиту конкуренције⁶.

Правна регулација тржишне конкуренције се усмјерава како на материјално-правна, тако и на процесно-правна питања. Тако је створено право конкуренције, као посебна грана права, чије материјално-правне норме постављају основне захтјеве заштите конкуренције, односно забране њеног ограничавања, нарушавања или спрјечавања. Ипак, правни поредак толерише одређене повреде конкуренције које, узимајући у обзир критеријум протекла времена, имају позитивне ефекте на друштвено благостање, а које се изузимају из режима санкционисања путем института изузећа рестриктивних споразума. Успјешност заштите конкуренције, између осталог, зависи од система процесно-правних норми које треба да осигурају превенцију и санкционисање понашања којима се повређује конкуренција. Најважније међу тим нормама су управно-процесне, грађанско-процесне и кривично-процесне норме.

⁴ Борис Беговић, Владимир Павић, *Увод у право конкуренције*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2012, 11-16.

⁵ Тајјана Јованић, *Процес регулације*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2014, 185-262.

⁶ Вид. Web страницу Међународне конкуренцијске мреже, <http://www.international-competitionnetwork.org>, 21. јануар 2016.

На темељу претходних поставки, „право конкуренције може да се дефинише као скуп прописа који треба да обезбеде да се конкуренција на тржишту не нарушава на начин којим се умањује друштвено благостање“⁷. Ваља напоменути да поједини аутори разликују право конкуренције у ужем смислу (које обухвата регулисање забрањених споразума, забране злоупотребе доминантног положаја и контроле концентрација) и право конкуренције у ширем смислу (обухвата контролу државне помоћи, тзв. нелојалну конкуренцију и јавне набавке)⁸.

Тржишна конкуренција има вишеструки значај у савременим тржишним привредама. С обзиром да представља мотор привредног раста, њена заштита је постала императив не само у националним државама, него и у међудржавним асоцијацијама, међу којима предњачи Европска унија (даље: ЕУ). Рецепција *acquis communautaire* у области заштите конкуренције је један од најважнијих захтјева које Европска комисија поставља пред државе кандидате за чланство у ЕУ, што показују извјештаји Европске комисије којима се оцјењује напредак држава кандидата и потенцијалних кандидата за чланство у ЕУ у процесу европских интеграција⁹. У том погледу, важно је да државе кандидати за чланство у ЕУ не прибјегну некритичком преузимању правних рјешења из иностранства, што може довести до правне несигурности и наносења веће штете по јавне интересе¹⁰.

Политика заштите конкуренције треба да допринесе остварењу разноврсних циљева. У центру њеног интересовања је потреба за очувањем оптималног степена конкурентског притиска. Такође, политика заштите конкуренције има за циљ да унаприједи колективну заштиту потрошача од пракси и радњи којима се поврјеђује конкуренција, из разлога што се тиме нарушавају права и интереси потрошача. Паралелно са колективном заштитом, појединачни интереси потрошача се штите непосреднијим путевима, кроз друге видове (управно)правне заштите потрошача¹¹. Поред тога, заштита конкуренције доприноси сигурности и предвидивости пословања привредних субјеката, што иде у прилог стварању повољног амбијента за

⁷ Б. Беговић, В. Павић, 23-24.

⁸ Канита Имамовић-Чизмић, „Модалитети правне регулације тржишне конкуренције и њихова веза са економском улогом државе“, *Годишњак Правног факултета у Сарајеву*, LV-2012, 267.

⁹ Вид. Извјештаје Европске комисије о напретку Србије (посебно стр. 36) и Босне и Херцеговине (посебно стр. 41-42) у процесу европских интеграција из новембра 2015. године, Strategy and Reports, http://ec.europa.eu/enlargement/countries/strategy-and-progress-report/index_en.htm, 22. јануар 2016.

¹⁰ Дијана Марковић-Бајаловић, „Правна сигурност и право конкуренције“, *Право и љривреда*, XLVII, 7-9/2013, 67.

¹¹ Т. Јованић, „Управноправна заштита потрошача“, *Анали Правног факултета у Београду*, LXI, 2/2013.

инвестиције. Оптималан ниво конкурентског притиска је благотворан за инвестирање у истраживање и иновације, чиме се постижу значајне користи за привреду и друштво. Постоји становиште да политика конкуренције треба да осигура сузбијање инфлације, интегрисање тржишта, заштиту малих и средњих предузећа и др¹². Насупрот томе, поједини аутори сматрају да је главни циљ права и политике заштите конкуренције онемогућавање нарушавања конкуренције које доводи до умањења друштвеног благостања, док се остварење других циљева оставља другим политикама¹³.

Заштитна функција политике и права конкуренције најприје је усмјерена ка омогућавању одвијања тржишних односа које карактерише постојање оптималног конкурентског притиска, те што „здравије“ конкуренције међу привредним субјектима, све у циљу повећања друштвеног благостања. Ипак, не може се негирати чињеница да се истим путем омогућава остварење других, повезаних циљева. Користи од ефикасне заштите конкуренције ће у првом реду имати потрошачи, а увећање друштвеног благостања, као последица ефикасне заштите конкуренције, биће од утицаја и на борбу против сиромаштва, подизање животног стандарда грађана, сузбијање инфлације и друге јавне политике. Уосталом, поред заштите конкуренције на тржишту као основног циља, у упоредном праву експлицитно су прихваћени и други циљеви, као што су: заштита потрошача (тако је у законским прописима о заштити конкуренције у Канади, НР Кини, Пољској, Јужноафричкој Републици, Румунији, Данској, Мађарској, Индији, Републици Ирској, Јапану, Македонији и Србији), осигурање ефикасности привреде, односно тржишта (у Канади, НР Кини, Јужноафричкој Републици, Руској Федерацији, Мађарској и Македонији), стварање услова за рад и развој малих и средњих предузећа (у Канади и Јужноафричкој Републици), заштита јавних интереса (у НР Кини, Јужноафричкој Републици и Мађарској), друштвено и/или економско благостање и развој (у Јужноафричкој Републици, Мађарској, Индији и Јапану), осигурање јединственог економског простора (у Руској Федерацији), ефикасна алокација друштвених ресурса (у Данској) и повећање нивоа запослености (у Јапану).

3. ОБЛИЦИ ЗАШТИТЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Постоји више облика путем којих се врши заштита конкуренције, међу којима се истичу управно-процесна, грађанско-процесна и казнено-процесна заштита конкуренције¹⁴. Према критеријуму превасходног циља поступ(а)ка

¹² К. Имамовић-Чизмић, 278-280.

¹³ Б. Беговић, В. Павић, 24.

¹⁴ Значење израза „казнено“, у овом раду је схваћено у смислу могућности изрицања казне (кривичне или прекршајне санкције) починиоцима аката који имају антиконкурентски предзнак.

којим се штити конкуренција могуће је разликовати: 1) непосредну заштиту конкуренције, која се остварује пред органима надлежним за заштиту конкуренције, у управном или одговарајућем судском поступку и 2) посредну заштиту конкуренције, која се остварује пред надлежним судовима и другим органима у грађанским, кривичним, прекршајним и управним поступцима, који за примаран циљ имају друга питања (накнаду штете, утврђивање кривичне/прекршајне одговорности, контролу поступака јавних набавки и државне помоћи и др.).

3.1. Непосредна заштита конкуренције

Кључна обилежја непосредне заштите конкуренције огледају се у постојању посебних органа и посебних процедура којима је основни циљ заштита конкуренције. Генерално посматрано, издвајају се два приступа непосредној заштити конкуренције: 1) приватноправни модел заштите конкуренције и 2) јавноправни (управноправни) модел заштите конкуренције.

Приватноправни модел заштите конкуренције је први ступио на историјску сцену, а почеци му се могу пратити од 1890. године и усвајања Шермановог закона у Сједињеним Америчким Државама (даље: САД). Према овом моделу, централна улога у заштити конкуренције је намијењена судовима који испитују евентуално постојање повреде конкуренције, најчешће примјеном грађанско-процесних норми, а право покретања поступка је осигурано широком кругу правних и физичких лица. Данас се изразитим представницима овог модела заштите конкуренције сматрају САД и Канада, иако су у овим државама истовремено прихваћени одређени елементи јавноправног (управноправног) модела.

Већина савремених држава се определијелила за јавноправни (управноправни) модел заштите конкуренције. Централну улогу у оваквом систему заузимају независна и/или самостална тијела специјализована за заштиту конкуренције, која поступају у складу са општим и посебним управно-процесним нормама, при чему се не смије занемарити значај комплементарне примјене грађанско-правних и казнено-правних норми као допуна овог модела¹⁵. Овај облик заштите конкуренције је, *mutatis mutandis*, прихваћен у НР Кини, ЕУ и већини држава европског континента.

Анализом прописа о заштити конкуренције у 27 држава¹⁶, посебно одредби које се односе на надлежне органе, поступак и контролу одлука у

¹⁵ Б. Беговић, В. Павић, 131.

¹⁶ За потребе овог рада анализирани су поједине одредбе прописа о заштити конкуренције у Албанији, Аустрији, Босни и Херцеговини, Бразилу, Бугарској, Грчкој, Данској, Индији, Италији, Јужноафричкој Републици, Канади, Мађарској, Македонији, Мексику, НР Кини, Пољској, Републици Ирској, Румунији, Русији, САД, Словенији, Србији, СР Њемачкој,

поступцима заштите конкуренције, закључили смо да се данас не може говорити о оштрим и непремостивим границама између приватноправног и јавноправног (управноправног) модела непосредне заштите конкуренције. Евидентно је да се разлике између модела смањују, те да се системи узајамно допуњују, све у циљу изналагања најбољих рјешења за заштиту конкуренције. Заједничко за оба модела је да се заштита конкуренције схвата као дјелатност од јавног интереса (при чему се, у правилу, не занемарује право заинтересованих лица да заштите своја права и правне интересе), те да се нормира законским путем, углавном уз употребу управно-процесних инструмената и значајну улогу судова¹⁷. Из предузете компаративне анализе произлази неколико закључака о особеностима непосредне заштите конкуренције.

Све посматране државе формирале су посебне органе, који се могу сврстати у оквиру јавне управе, а чији је основни задатак заштита конкуренције. У већини анализираних законодавстава ријеч је о независним и/или самосталним колегијалним органима са својством правног лица, који имају 5, 6, 7 или 8 чланова.¹⁸ Изузетак представља швајцарска Конкуренцијска комисија (има 12 чланова), иако по слову закона независна од управних власти, административно је у саставу Савезног одјељења за економске послове, образовање и истраживање.¹⁹ Интересантно је да се истом одредбом швајцарског закона оставља могућност организовања Конкуренцијске комисије у вијећа, која имају независна овлашћења за одлучивање. Поједине државе имају независне и/или самосталне органе за заштиту конкуренције који имају инокосни облик, али у чијем саставу функционишу колегијална тијела (у Аустрији ово тијело има савјетодавни карактер)²⁰. Друге државе ове органе

Хрватској, Црној Гори, Чешкој и Швајцарској. Изворима информација је приступљено путем *web* странице Међународне конкуренцијске мреже: Member Directory, <http://www.international-competitionnetwork.org/members/member-directory.aspx>, 3. фебруар 2016.

¹⁷ Сања Данковић-Степановић, „Ефективна заштита конкуренције (право, привреда и држава)“, *Право и привреда*, XLVII, 7-9/2013, 92.

¹⁸ Вид. чл. 18 албанског Закона о заштити конкуренције, чл. 20-22 Закона о конкуренцији БиХ, чл. 3-4 бугарског Закона о заштити конкуренције, чл. 12 грчког Закона о заштити слободне конкуренције, чл. 7-8 Закона о конкуренцији Индије, чл. 12 Закона о конкуренцији и заштити потрошача Републике Ирске, чл. 10 италијанског Закона о конкуренцији и слободној трговини, чл. 26 македонског Закона о заштити конкуренције, чл. 10 мексичког Савезног закона о економској конкуренцији, чл. 16-17 румунског Закона о конкуренцији, чл. 1 Закона о Федералној трговинској комисији САД, чл. 12 словеначког Закона о спречавању ограничавања конкуренције, чл. 20 Закона о заштити конкуренције Србије, као и чл. 27 Закона о заштити тржишног натјечања Хрватске.

¹⁹ Вид. чл. 19 швајцарског Савезног закона о картелима и другим ограничењима конкуренције.

²⁰ Вид. чл. 16 аустријског Закона о конкуренцији, чл. 14 данског Закона о конкуренцији, чл. 35 мађарског Закона о забрани неправичних и рестриктивних тржишних пракси, као и чл. 40 Закона о заштити конкуренције Руске Федерације.

формирају на инокосном принципу, од којих су једни организационо независни и/или самостални²¹, а други дјелују у саставу ресорних министарстава²². Специфичан је приступ организовању тијела надлежних за заштиту конкуренције у НР Кини, гдје дјелују: Министарство финансија (надлежно за контролу концентрација), Национална комисија за развој и реформе (има овлашћења у погледу антиконкурентијских понашања која се односе на питање цијена) и Државна управа за индустрију и трговину (надлежна за антимонополско дјеловање нецјеновног карактера), а сви су непосредно одговорни кинеској влади²³.

Сљедећа заједничка карактеристика односи се на карактер поступ(а)ка који надлежни органи воде у циљу заштите конкуренције. Све посматране државе прихватају управни поступак као, најчешће једини, пут до мериторног одлучивања у циљу заштите конкуренције. У многим земљама се изричито нормира супсидијарна примјена правила општег управног поступка²⁴. Друге државе штите конкуренцију у поступцима прописаним конкурентијским законима, уз сходну примјену правила управног, кривичног и/или грађанског поступка, у зависности од конкретних процесних радњи (нпр. Бразил, Италија, Јужноафричка Република, Канада, Мађарска, Мексико, НР Кина, Пољска, Република Ирска, Румунија, Руска Федерација, САД, СР Њемачка и Швајцарска). У Бразилу и Руској Федерацији се у поступцима прописаним законима о заштити конкуренције супсидијарно примјењују опште грађанскопроцесне одредбе²⁵, док се у Грчкој и Данској примјењују и правила која доносе конкурентијска тијела²⁶. У већини посматраних законодавстава, управни поступак је једностепен (нпр. у Албанији, БиХ, Бразилу, Бугарској, Грчкој,

---

²¹ Вид. чл. 19-20 Закона о конкуренцији Јужноафричке Републике, чл. 7 Закона о конкуренцији Канаде, чл. 29 пољског Закона о заштити конкуренције и потрошача, чл. 19 Закона о заштити конкуренције Црне Горе, те чл. 1 чешког Закона о оквиру надлежности Канцеларије за заштиту конкуренције.

²² Вид. чл. 1 аустријског Закона о конкуренцији, чл. 4 бразилског Закона о заштити конкуренције и чл. 51 Закона против ограничења конкуренције СР Њемачке.

²³ Вид. чл. 9 Антимонополског закона НР Кине, као и текст: Competition Policy and Enforcement in China, https://www.uschina.org/sites/default/files/AML%202014%20Report%20FINAL_0.pdf, 4. фебруара 2016.

²⁴ Вид. чл. 32 албанског Закона о заштити конкуренције, чл. 26 Закона о конкуренцији БиХ, чл. 31 македонског Закона о заштити конкуренције, чл. 15 словеначког Закона о спречавању ограничавања конкуренције, чл. 34 Закона о заштити конкуренције Србије, чл. 35 Закона о заштити тржишног натјецања Хрватске, чл. 26 Закона о заштити конкуренције Црне Горе, чл. 25а чешког Закона о заштити конкуренције и чл. 39 швајцарског Закона о картелима и другим ограничењима конкуренције.

²⁵ Вид. чл. 115 Закона о заштити конкуренције Бразила и чл. 2 Закона о заштити конкуренције Русије.

²⁶ Вид. чл. 16 грчког Закона о заштити слободне конкуренције и чл. 15 данског Закона о конкуренцији.

Италији, Мађарској, Македонији, НР Кине, Пољској, Румунији, САД, Словенији, Србији, Хрватској, Црној Гори и Швајцарској), а поједина законодавства предвиђају могућност побијања немериторних одлука у истом поступку²⁷. Двостепеност управног поступка је предвиђена у Чешкој у складу са чл. 81-83 Закона о управном поступку из 2004. године, који се супсидијарно примјењује на основу чл. 25 чешког Закона о заштити конкуренције. Жалба се изјављује директору Канцеларије за заштиту конкуренције, у односу на првостепене управне акте руководиоца унутрашње организационе јединице за заштиту конкуренције. У појединим државама надлежни органи имају овлашћења на вођење поступка заштите конкуренције и утврђивање чињеничног стања, док се доношење мериторних одлука у највећој мјери препушта (квази)судским органима (нпр. у Аустрији, Јужноафричкој Републици, Канади и дјелимично у САД). Интересантно је да у већини држава управни поступак има карактеристике управног инспекцијског поступка²⁸, са овлашћењима надлежних органа на изрицање управних мјера и новчаних казни. Осим тога, у појединим државама се комплементарно примјењују правила управног и прекршајног поступка²⁹.

Коначно, разлике између појединих правних режима могу се уочити у погледу контроле мериторних одлука донесених у поступцима заштите конкуренције. У правним системима који познају мериторно доношење одлука од стране органа јавне управе по проведеном управном поступку, судска контрола се, по правилу, обавља у управном спору од стране управних судова или редовних судова³⁰. Изузеци од овог приступа су заступљени у Бразилу, Мађарској, Мексику, СР Њемачкој, Пољској³¹ и Руској Федерацији,

²⁷ Вид. чл. 81-82 мађарског Закона о забрани неправичних и рестриктивних тржишних пракси, као и чл. 38 Закона о заштити конкуренције Републике Србије.

²⁸ С. Данковић-Степановић, Добросав Миловановић, „Институт поравнања и прекид поступка заштите тржишне конкуренције од злоупотребе доминантног положаја“, *Правна ријеч*, XI, 39/2014, 268-270.

²⁹ Вид. чл. 31 Закона о заштити конкуренције Македоније, чл. 81-86 Закона против ограничења конкуренције СР Њемачке, чл. 35 Закона о заштити тржишног натјечања Хрватске и чл. 26 Закона о заштити конкуренције Црне Горе.

³⁰ Вид. чл. 40 албанског Закона о заштити конкуренције, чл. 46 Закона о конкуренцији БиХ, чл. 64 Закона о заштити конкуренције Бугарске, чл. 30 грчког Закона о заштити слободне конкуренције, чл. 33 ст. 1 Закона о конкуренцији и слободној трговини Италије, чл. 53 Закона о заштити конкуренције Македоније, чл. 53 Антимонополског закона НР Кине, чл. 20 ст. 6 румунског Закона о конкуренцији, чл. 54 словеначког Закона о спречавању ограничавања конкуренције, чл. 71-72 Закона о заштити конкуренције Србије, чл. 67 Закона о заштити тржишног натјечања Хрватске, чл. 64 Закона о заштити конкуренције Црне Горе, чл. 4 ст. 1 чешког Закона о административној правди и чл. 44-47 швајцарског Савезног закона о управном поступку.

³¹ Вид. чл. 115 Закона о заштити конкуренције Бразила у вези са чл. 5 XXXV бразилског Устава, чл. 327 и 339 мађарског Закона о грађанском поступку у вези са чл. 83 ст. 4 Закона о забрани неправичних и рестриктивних тржишних пракси, чл. 2 мексичког Ампаро

гдје се контрола врши према одредбама закона којим се регулише парнични поступак. Мексичко право познаје посебно правно средство *amparo*, којим се пред савезним судовима покреће поступак заштите права, а које се може поднијети и против одлука органа јавне управе. У Пољској контролну функцију врши посебан Суд за конкуренцију и заштиту потрошача³², док је у Руској Федерацији контролна улога повјерена посебним арбитражним судовима (чл. 52 у вези са чл. 2 руског Закона о заштити конкуренције). Сматрамо да примјена правила парничног поступка приликом контроле одлука конкуренцијских тијела није оптимално рјешење, имајући у виду да се ради о појединачним актима органа јавне управе којима се рјешава о правима и обавезама физичких или правних лица. Осим тога, знатно је присуство јавних интереса у конкуренцијској материји, те би стога би било адекватније ову контролу вршити према правилима управно-судског поступка, што нарочито важи за земље које усвајају јавноправни (управноправни) модел заштите конкуренције. Коначно, у Аустрији, Данској, Јужноафричкој Републици, Индији, Канади, Републици Ирској, дјелимично у САД, те у другим државама које прихватају претежно приватноправни модел заштите конкуренције, надлежност за заштиту конкуренције како путем мериторног одлучивања, тако и кроз контролу таквог одлучивања од стране органа јавне управе надлежних за заштиту конкуренције, припада (квази)судским органима. Грађанскоправна судска заштита конкуренције као допуна управноправној је присутна и у државама које усвајају јавноправни модел заштите конкуренције (нпр. у Албанији, Бугарској, Италији, Македонији, Мексику, НР Кини, Словенији, Србији, Хрватској, Црној Гори и Швајцарској), а углавном се своди на могућност обраћања суду ради досуђивања накнаде штете која је причињена антиконвенцијским дјеловањем.

Очигледно је да, без обзира на модалитете непосредне заштите конкуренције, заједничко својство органа за заштиту конкуренције је њихова првенствена усмјереност на пружање (у)правне заштите тржишној конкуренцији. У томе се огледа *differentia specifica* непосредне у односу на посредну заштиту конкуренције.

3.2. Посредна заштита конкуренције

Под појмом посредна заштита конкуренције подразумевамо одређене поступке који нису примарно усмјерени на заштиту конкуренције, али

закона у вези са чл. 103 и 107 ст. 1 тач. IV мексичког Устава, чл. 73 Закона против ограничења конкуренције СР Њемачке и Mateusz Błachucki, *Polish competition law-commentary, case law and texts*, Office of Competition and Consumer Protection, Warsaw 2013, 74.

³² Изузетно, управни судови врше контролу због нерјешавања и одређених повреда управно-процесних правила учињених од стране Канцеларије за конкуренцију и заштиту потрошача. М. Błachucki, 30-31.

результат њиховог провођења може бити санкционисање понашања којима се поврјеђује тржишна конкуренције или се негативно утиче на њено одвијање. Издвајају се грађанско-процесна заштита конкуренције, казнено-процесна заштита конкуренције, те контроле јавних набавки и државне помоћи.

Грађанско-процесна заштита конкуренције се одвија у два правца. Прво, кроз приватноправни модел непосредне заштите конкуренције, и то у правним системима који судским органима препуштају улогу главних субјеката заштите конкуренције. С друге стране, грађанско-процесна заштита конкуренције има посредан облик у случајевима вођења поступака накнаде штете проузроковане актима и радњама којима се нарушава или ограничава конкуренција на тржишту, те у вези са питањем утврђивања ништавости рестриктивних споразума у парничном поступку³³. Грађанско-процесни вид заштите конкуренције је најстарији и више од једног вијека се примјењује у САД, а у посљедње вријеме се користи у пракси Суда правде ЕУ³⁴.

Казнено-процесна заштита конкуренције се јавља у два вида: 1) као допуна управно-процесној заштити конкуренције, у правним системима који санкционисање повреда конкуренције утврђених у управном поступку омогућавају путем прекршајног поступка (нпр. у Црној Гори) и 2) као кривично-правна заштита конкуренције, у смислу постојања кривичне одговорности субјеката права који изврше најтеже повреде конкуренције, појачавајући заштиту конкуренције у правном систему, како са становишта генералне, тако и по питању специјалне превенције³⁵.

Утицај јавних набавки на одвијање тржишне утакмице произлази из чињенице да су држава, као и органи локалне самоуправе међу највећим купцима робе и услуга на тржишту³⁶. Ово посебно долази до изражаја у државама које предузимају „кејнзијанске“ мјере покретања економских активности. Стога је формулисање прецизних и транспарентних процедура о јавним набавкама, неопходан предуслов заштите јавних и приватних интереса учесника у поступцима јавних набавки, али и посредан фактор заштите конкуренције на тржишту. Према томе, један од основних циљева политике јавних набавки се односи на заштиту конкуренције. Тако се забрањује фаворизовање одређених добављача, пружалаца услуга и вршилаца радова, како би се јавна средства користила за задовољавање јавних потреба, а не коруптивним активностима усмјеравала у њихов екстрапрофит³⁷.

³³ Б. Беговић, В. Павић, 140-141.

³⁴ С. Данковић-Степановић, 81.

³⁵ Б. Беговић, В. Павић, 141-142.

³⁶ Вид. Size of public procurement market, <http://dx.doi.org/10.1787/888932391013>, 6. фебруар 2016.

³⁷ Т. Јованић (2014), 167.

Најзад, један од појавних облика посредне заштите конкуренције срећемо у материји пружања државне помоћи, као специфичног вида утицаја државе на одвијање тржишне конкуренције³⁸. Наиме, нису ријетке ситуације у којима држава својим активностима помаже одређене привредне субјекте, чиме нарушава конкуренцију умањујући конкурентски притисак. Како би се такве активности спријечиле или ограничиле, посебни органи у управном поступку контролишу пружање државне помоћи,³⁹ истовремено доприносећи и заштити конкуренције.

4. УПОРЕДНО-ПРАВНИ МОДЕЛИ ЗАШТИТЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Историјски посматрано, први појавни облици заштите конкуренције се могу уочити још у периоду античког Рима (*Lex Julia de Annona*) и средњевјековној континенталној Европи (*lex mercatoria*). Ипак, директна инспирација ствараоцима америчког антимонополског права била је доктрина ограничења трговине (*restraint of trade*), која је настала у енглеском општем праву (*common law*)⁴⁰. Под утицајем ове доктрине, почевши од краја XIX вијека, развија се амерички модел заштите конкуренције. Од друге половине XX вијека, према искуствима америчког узора, а у оквирима Европских заједница, настаје европски модел заштите конкуренције, који ће извршити утицај на национална права већине држава Европе.

4.1. Амерички модел заштите конкуренције

Почеци правног регулисања заштите конкуренције у САД се везују за крај XIX вијека. У овом периоду јачају корпорације, појављују се монополи на тржишту, а формирају се и прве регулаторне агенције, чији је задатак отклањање несавршености тржишта. То је доба интензивног развоја америчког управног права, које ће од 30-их година XX вијека постати важно средство интервенције државе у економији⁴¹.

Првим федералним прописом о заштити конкуренције, тзв. Шермановим законом (*Sherman's Act*) из 1890. године⁴², забрањени су монополи. Иначе,

³⁸ Б. Беговић, В. Павић, 108-120.

³⁹ У појединим државама, функције контроле државне помоћи обављају тијела која су надлежна за заштиту конкуренције (тако је у Данској, Македонији, Пољској, Чешкој и Шпанији).

⁴⁰ Paolo Buccirossi (ed.), *Handbook of Antitrust Economics*, The MIT Press, Cambridge-Massachusetts, 2008, xi.

⁴¹ Марко Давинић, *Концепција ујоредног љрава Сједињених Америчких Држава*, Досије, Београд 2004, 64.

⁴² An Act To Protect Trade and Commerce Against Unlawful Restraints and Monopolies – Sherman Antitrust Act, *U.S. Code*, Title 15, 1-7; Познато је образложење за доношење овог

један од основних разлога његовог доношења била је појачана монополизација у привредном животу САД крајем XIX вијека (нека од имена тадашњих водећих монополиста су присутна и данас, као што су Рокфелер, Џ.П. Морган, Форд и други). На основу Шермановог закона, физичка и правна лица која су била погођена монополским понашањем су могла добити заштиту пред федералним судовима, а поступак је покретао надлежни јавни тужилац, односно Антимонополско одјељење Министарства правде. Клејтоновим законом (*Clayton's Act*) из 1914. године је усавршен систем правне заштите конкуренције⁴³, а исте године је усвојен и Закон о федералној трговинској комисији (*Federal Trade Commission Act*), којим је предвиђено формирање Федералне трговинске комисије и постављене институционалне основе дјелотворније заштите конкуренције у САД. Наведени прописи су, уз друге прописе, до данас остали темељи правне заштите конкуренције у САД, забрањујући картеле и злоупотребу доминантног положаја, те омогућавајући контролу концентрација. Од 60-их година XX вијека је примјетна тенденција повјеравања широких дискреционих овлашћења извршним органима (у складу са доктрином *rule of reason*, а под утицајем схватања тзв. чикашке школе)⁴⁴, од чије процјене зависи доношење одлука о допуштености одређених аката и понашања, чиме се према појединим ауторима „одступило од апсолутних забрана из Шермановог закона под утицајем економског лобија мултинационалних компанија“⁴⁵. На овај начин је несумњиво у значајној мјери отворен простор подређивању јавних интереса и потреба друштва интересима богатих и моћних корпорација.

Као резултат вишедеценијског развоја, заштита конкуренције у САД је предмет регулације како на федералном нивоу, тако и на нивоу савезних држава. Основни субјекти заштите конкуренције на федералном нивоу су: Антимонополско одјељење Министарства правде (у даљем тексту: АОМП),

---

закона, које је његов главни аутор, сенатор Џон Шерман дао у говору Конгресу САД: „Ако не трпимо краља као политичку власт не би смјели да трпимо краља у области производње, транспорта и продаје било које од животних потреба“. Нав. према: Богдан Гецић, „Нови закон о заштити конкуренције“, *Правни информатор*, XII, 9, Београд 2009, 48.

⁴³ Д. Марковић-Бајаловић, Ивана Станковић, „Право конкуренције у Сједињеним Америчким Државама“, *Увод у право САД* (ур. Јован Ћирић), Институт за упоредно право, Београд 2008, 183-184.

⁴⁴ *Ibid.*, 186.

⁴⁵ Илија Зиндовић, „Потпуна конкуренција и разлози њеног ограничења у позитивно-правним системима“, *Право и привреда*, 7-9/2010, 377. На том трагу, указујемо само на примјер концентрације мултинационалних корпорација *Exxon* и *Mobile* 1999. године, чиме је створена највећа корпорација из области нафтне и гасне индустрије у свијету – *ExxonMobile*. У овом случају, видљиво је „закрупњавање“ великих корпорација, при чему не треба заборавити да су ове двије корпорације некада биле дијелови корпорације Џона Д. Рокфелера под називом *Standard Oil*, која је 1911. године санкционисана и подијељена на неколико одвојених привредних субјеката у складу са Шермановим законом.

Федерална трговинска комисија (у даљем тексту: ФТК) и федерални судови (окружни судови и Врховни суд САД).

АОМП и ФТК дијеле извршне (управне) надлежности и старају се о примјени релевантних прописа о заштити конкуренције. Како би се избегао сукоб надлежности АОМП и ФТК, прије отварања поступка се проводе обавезне консултације између ових агенција. Уопштено узевши, природа конкретне ствари опредјелује надлежан орган, с обзиром да су АОМП и ФТК специјализоване за одређене врсте питања (нпр. АОМП је надлежно за кривично гоњење прекршилаца антимонополских правила, док ФТК врши функцију контролора концентрација). Заједничко овим органима је да воде управне поступке и доносе појединачне управне акте, којима се остварује заштита конкуренције. О законитости њихових коначних управних аката је обезбјеђена судска контрола пред федералним окружним судовима, те у крајњој линији пред Врховним судом САД⁴⁶. Ипак, специфичност система заштите конкуренције у САД је могућност физичких и правних лица да судским путем захтјевају спрјечавање активности којима се поврјеђује конкуренција⁴⁷. У крајњој линији, о постојању повреде, односно ограничења конкуренције, коначну ријеч дају судски органи.

Иако су у почетним фазама развоја антимонополског права у САД, најважније функције заштите конкуренције биле повјерене надлежним судовима, током XX вијека је постепено порастао утицај извршних органа. Ипак, примат судских органа у овој области никада није оспорен, о чему свједоче пресуде Врховног суда САД које се односе на питање примјене доктрине примарне надлежности агенција⁴⁸. Управни пут заштите представља само допуну судској заштити конкуренције, па нема једнаку улогу и значај као у оквирима европског модела заштите конкуренције.

4.2. Европски модел заштите конкуренције

Правна регулатива заштите конкуренције на европском континенту налази своју основу у појединим одредбама оснивачких уговора Европских заједница⁴⁹, при том не губећи из вида утицај америчког модела и рудемента рних облика регулације заштите конкуренције у појединим европским државама. Европски модел заштите конкуренције у оквирима ЕУ данас

⁴⁶ М. Давинић, 164.

⁴⁷ Вид. Guide to Antitrust Laws – The Enforcers, <http://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/enforcers>, 11. фебруар 2016.

⁴⁸ М. Давинић, 178-180.

⁴⁹ У том смислу, основни извор права конкуренције Европских заједница су били чл. 81 и 82 Уговора о Европској економској заједници из 1957. године (тзв. Римски споразум).

почива на одредбама чл. 101-109 Уговора о функционисању Европске уније⁵⁰, а додатно је разрађен низом секундарних извора права Европске уније⁵¹ и ванправних докумената, те примијењен кроз праксу Европске комисије (посебно њеног Генералног директората за конкуренцију) и Суда правде ЕУ, али и институција надлежних за заштиту конкуренције у државама чланицама ЕУ⁵².

ЕУ је у погледу заштите конкуренције изградила сложен систем институција и њихових међусобних односа. При том се разликују субјекти који прописују правила и учествују у њиховом доношењу, од оних који обједињују регулаторне и извршне функције, те субјекти који врше контролну улогу. У прву групу могу се сврстати Савјет ЕУ, Европски парламент и Економско-социјални савјет. Као централни субјект у примјени права и политике заштите конкуренције, издваја се Европска комисија, односно њен Генерални директорат за конкуренцију (даље: ГДК), у чијем саставу су организоване посебне организационе јединице (за политике и стратегије конкуренције, картеле и злоупотребу доминантног положаја, контролу концентрација и контролу државне помоћи). Поред ових, у ГДК постоје и организационе јединице формиране на секторском (хоризонталном) принципу, чије се надлежности односе на различите сегменте јединственог тржишта (енергетику и животну средину; информатику, комуникације и медије; финансијске услуге; основну индустрију, производњу и пољопривреду; саобраћај, поштанске и друге услуге). Коначно, улогу контролора примјене комунитарног права конкуренције врше Општи суд ЕУ и Суд правде ЕУ. Сви ови органи, заједно са националним конкуренцијским тијелима и судовима држава чланица треба да остварују циљеве политике конкуренције ЕУ⁵³.

---

⁵⁰ Издвајамо чл. 101, који забрањује споразуме, одлуке и договорене праксе који могу пореметити конкуренцију на јединственом тржишту ЕУ, односно трговину између држава чланица ЕУ, те чл. 102, који забрањује злоупотребу доминантног положаја на јединственом тржишту ЕУ или његовом знатном дијелу, али и садржи правни основ контроле концентрација у ЕУ.

⁵¹ Наводимо неке од њих: Уредба Савјета ЕУ 1/2003/ЕС од 16. децембра 2002. о имплементацији правила о конкуренцији прописаних чл. 81 и 82 Уговора, са каснијим измјенама и допунама; Уредба Европске комисије 773/2004/ЕС од 7. априла 2004. у вези са вођењем поступка пред Комисијом у складу са чл. 81 и 82 Уговора, са измјенама и допунама; Уредба Савјета ЕУ (ЕС) бр. 139/2004 од 20. јануара 2004. о контроли концентрација између предузећа (енг. скр. *the EC Merger Regulation*). Вид. Research in the field of competition policy, http://ec.europa.eu/competition/publications/research_en.html, 14. фебруар 2016.

⁵² Иако су основне поставке европског модела заштите конкуренције прихваћене не само у ЕУ и већини њених држава чланица, него и у другим државама Европе и свијета, овдје ће укратко бити приказане његове основне карактеристике у оквирима ЕУ, као репрезентативног представника овог модела.

⁵³ Ради успјешне сарадње институција ЕУ и држава чланица надлежних за заштиту конкуренције, успостављена је Европска конкуренцијска мрежа (енг. *European Competition Network*), чији је циљ ефикасна подјела рада и успостављање механизма координације у

Практично остварење заштите конкуренције у ЕУ је у највећој мјери предмет регулације Уредбе Савјета ЕУ 1/2003/ЕС, којом се омогућава реализација одредби чл. 101 и 102 Уговора о функционисању ЕУ. Поступак заштите конкуренције који води Европске комисија (уз евентуално учешће надлежних органа држава чланица ЕУ) има претежна обиљежја управног (поготово инспекцијског) поступка, иако му се не могу оспорити одређене сличности са кривичним поступком. Овај поступак започиње истрагом коју отвара Европска комисија по службеној дужности или по приговору државе чланице ЕУ, односно правног или физичког лица које за то има легитиман интерес. На самом почетку поступка, надлежна секторска организациона јединица ГДК објављује позив на достављање изјава или других неопходних информација од стране привредних субјеката или њихових удружења, а све у вези са стањем конкуренције у предметном економском сектору или повезаним секторима. Поред ових управних радњи, ГДК може предузимати мјере према привредним субјектима у односу на које је управљен поступак, према привредним субјектима повезаним с њима, па чак и према физичким лицима, укључујући претрес њихових кућа или станова⁵⁴. У слједећој процесној фази, обавља се усмено саслушање привредног субјекта према којем је управљен поступак. Ово саслушање врше посебни службеници за саслушања, који су организационо независни од ГДК, што има за циљ да пружи гаранције објективности. На линији осигурања права на одбрану и фер поступка су процесни институти права на приступ документима Европске комисије, те заштите пословних тајни странака. Након наведених активности, службеници за саслушања прослијеђују извјештај о саслушању у ГДК, а овлашћени службеници ГДК израђују нацрт одлуке Европске комисије. Одлука Комисије се објављује у Службеном гласнику ЕУ, а уколико је утврђена повреда конкуренције, од привредног субјекта се тражи да престане са антиконкурентским понашањем. У том циљу Комисија може изрећи одговарајуће мјере понашања, структурне мјере, али и новчане казне. Уредба Савјета ЕУ 1/2003/ЕС прописује и могућност понављања поступка, као ванредног правног средства у поступку заштите конкуренције, наравно, уз испуњење прописаних услова. Посебно ефикасно средство „у рукама“ Комисије представља могућност изрицања различитих новчаних казни. Разликујемо лакше новчане

примјени конкурентског права ЕУ. Вид. Сениша Варга, „Органи власти надлежни за примену права конкуренције ЕУ“, *Правни живоић*, 14/2007, 230-234.

⁵⁴ Последње од ових овлашћења има изразит кривично-процесни карактер, те је за предузимање такве мјере неопходно да је претпостављена повреда конкуренције озбиљна, да ГДК изда образложен налог, који је потврдио Суд правде ЕУ, затим претходно консултовање са конкурентским тијелом државе чланице на чијој се територији намјерава предузети ова мјера, те обавезно одобрење за њено предузимање издато од стране надлежног суда конкретне државе чланице ЕУ.

казне (до 1% укупног годишњег прихода или до 5% укупног дневног прихода привредног субјекта у претходној пословној години), које служе успјешном управљању поступком и теже новчане казне (до 10% укупног годишњег прихода привредног субјекта у претходној пословној години), којима се санкционишу антиконкурентна понашања. Сужавању простора за дискреционо одлучивање Комисије доприносе одредбе о одмјеравању новчане казне, према којима Комисија узима у обзир озбиљност повреде конкуренције (разликују се мање, средње и веома озбиљне повреде конкуренције), трајање повреде конкуренције (у зависности од којег се повећава висина новчане санкције), као и отежавајуће и олакшавајуће околности. Још један од института кривично-процесног карактера у поступку заштите конкуренције је тзв. програм изузимања од санкционисања рестриктивног споразумјевања тржишних учесника (енг. *leniency program*), који омогућава имунитет од кажњавања или блаже санкционисање учесницима картелних и других рестриктивних споразума који пруже Комисији одговарајуће доказе и информације о постојању тих споразума⁵⁵. Све одлуке Комисије донесене у поступку заштите конкуренције подлијежу контроли пред Општим судом ЕУ (некадашњи Суд прве инстанце), а његове судске одлуке су из таксативно правно утврђених разлога даље нападљиве пред Судом правде ЕУ. У поступку контроле, судови могу поништити одлуке Комисије, а имају овлашћење да вршењем пуне судске јурисдикције повећају или смање износ изречене новчане казне⁵⁶.

Одредбе о контроли концентрација између предузећа садржане су у Уредби Савјета ЕУ (ЕЦ) бр. 139/2004. Поступак контроле концентрација може имати двије фазе. У првој, обавезној фази, предузећа имају дужност обавјештавања Комисије о концентрацијама које имају комунитарну димензију. По пријему обавјештења о концентрацији, Комисија прикупља релевантне информације, а затим испитује испуњеност услова за дозволу концентрације⁵⁷. На крају прве фазе, Комисија може донијети одлуку да конкретна концентрација није предмет регулације Уредбе 139/2004, одлучити да одобри концентрацију или покренути другу фазу поступка у случају да предметна концентрација изазива озбиљну сумњу у њену допуштеност. У другој фази овог поступка врши се детаљније испитивање дозвољености предметне концен-

⁵⁵ Без обзира на могућност оваквог третмана привредних субјеката који (са)учествују у повредама конкуренције, а који има обиљежја споразума о признању кривице у кривичном поступку, ови привредни субјекти подлијежу грађанско-правној одговорности за штету причињену другим субјектима учешћем у таквим споразумима.

⁵⁶ S. Varga, "The administrative procedure for the enforcement of the EU anti-trust law", *Revija za evropsko pravo*, VII (2005) 2-3, 33-50.

⁵⁷ С тим у вези, Комисија може тражити достављање информација од предузећа, вршити мјере инспекцијског надзора, а у ове активности могу бити укључени и надлежни органи држава чланица ЕУ.

трације од стране истих органа као у првој фази, затим се објављује декларација о инкомпатибилности концентрације са комунитарним правом, уз право странака на приступ документима и усмену расправу, те се прибавља мишљење Савјетодавног комитета држава чланица ЕУ. На основу претходних радњи у поступку, Комисија доноси коначну одлуку о одобрењу или забрани предметне концентрације⁵⁸. Ова одлука се у року од два мјесеца може побијати жалбом пред Општим судом ЕУ, чија је одлука подложна преиспитивању пред Судом правде ЕУ⁵⁹.

Модел заштите конкуренције саткан од управно-процесних и квази кривично-процесних правних норми и овлашћења примјењује се у многим државама Европе и свијета. Посебан утицај овог модела је видљив у односу на државе чланице ЕУ и потенцијалне чланице ЕУ. Наиме, правила о заштити конкуренције се директно примјењују у цијелој ЕУ, а политика заштите конкуренције је предмет посебног поглавља у преговорима државе кандидата са ЕУ⁶⁰. Стога је европски модел заштите конкуренције заступљен у правним регулама о заштити конкуренције у Републици Србији, Босни и Херцеговини и другим државама насталим на простору бивше СФРЈ.

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Заштита конкуренције представља важну дјелатност савремених држава, неопходну за нормално функционисање тржишних привреда, те обезбјеђује оптималних услова за привредни раст и повећање друштвеног благостања. Поред осигурања оптималног конкурентског притиска на тржишту, заштита конкуренције доприноси остварењу других значајних друштвених циљева. Дакле, ријеч је о дјелатности која је несумњиво прожета јавним интересима и као таква је предмет законског регулисања у већини правних система данашњице. У таквом друштвеном миљеу, конкуренција се штити кроз два општа облика: 1) непосредну и 2) посредну заштиту конкуренције. Непосредну заштиту конкуренције карактерише постојање посебних органа, специјализованих да путем одговарајућих правно прописаних процедура

⁵⁸ Та одлука може имати различите модалитете: 1) одлука о одобрењу концентрације; 2) одлука о одобрењу уз изрицање услова и обавеза како би се концентрација ускладила са комунитарним правом; 3) одлука о забрани концентрације; 4) одлука о развргавању концентрације; 5) одлука о привременим мјерама; 6) одлука о опозиву због кршења одлуке о условном одобрењу концентрације.

⁵⁹ Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004R0139>, 18. фебруар 2016.

⁶⁰ Вид. Преговарачка поглавља – 35 корака ка Европској унији, http://europa.rs/images/publikacije/34-35_koraka_ka_EU.pdf, 18. фебруар 2016.

санкционишу повреде тржишне конкуренције које умањују друштвено благостање. Иако непосредна заштита конкуренције познаје различите моделе, приватноправне (америчких коријена) и јавноправне (европског поријекла), упоредно-правна анализа прописа о заштити конкуренције је показала да се разлике између модела смањују.

На темељу предузетог истраживања, могуће је идентификовати елементе пожељног модела заштите конкуренције, примјењивог у правним системима Републике Србије и држава са простора бивше Југославије. Сматрамо да је постојање колегијалног тијела надлежног за заштиту конкуренције оптимално са организационог аспекта, а у погледу правила поступка за заштиту конкуренције адекватне су опште и посебне управно-процесне норме. Ваљало би размотрити могућност рада колегијалног конкуренцијског тијела у вијећима. Тако би вијећа састављена од мањег броја чланова колегијума доносила првостепене одлуке, док би контролу њиховог одлучивања у другом степену вршио пленум колегијалног тијела. На овај начин би се каквој-таквој контроли подвргло вршење значајних дискреционих овлашћења која посједују конкуренцијска тијела, а која су изван домета управно-судске контроле. Контрола законитости коначних одлука вршила би се у управном спору. Предлажемо детаљније уређење заштите лица оштећених антиконкуренијским понашањима у грађанским поступцима пред редовним судовима. Судови би поред одлучивања о накнади штете, изричито требали бити овлашћени за стављање ван снаге ништавих одредби уговора којима се спрјечава или ограничава конкуренција, односно на налагање странкама да уговорне одредбе и праксе усагласе са јавним поретком и тако отклоне њихово антиконкуренијско дејство. Предуслов за ефикасну судску контролу одлука конкуренцијских тијела је специјализација судија у области права конкуренције.

Bojan N. Vlaški, Assistant
University of Banja Luka
Faculty of Law Banja Luka
b.vlaski@pravobl.org

Forms and Models of Protection of Competition in Comparative Law

Abstract: *A forthcoming work considers the basic forms and models of protection of competition from comparative legal standpoint. At the beginning of this work the very concept of protection of competition is determined, while the competition is observed from different aspects, in order to define its essence and determination of its social significance. Then, the characteristic forms of competition protection will be discussed, which will in this paper be grouped under the general categories of direct and indirect competition protection. Both of these forms provide protection of competition through different procedures regulated by law, of which special attention will be given to approaches to protect competition in comparative law. After that, a brief overview of the most important comparative law models of the protection of competition will be done, and their historical genesis and basic characteristics will be presented. As a result of this paper, elements of the model of protection of competition that is applicable in the legal systems of the countries formed on the territory of the former Yugoslavia will be highlighted in the concluding remarks.*

Key words: *protection of competition; direct and indirect protection of competition; American model of protection of competition; European model of protection of competition.*

Датум пријема рада: 09.03.2016.